

Вплив полікультурної освіти на формування особистості сучасного студента

Безпалько Ольга, Веретенко Тетяна

Інститут людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Інтеграційні процеси в Європі зумовлюють зближення політичних, соціокультурних, економічних умов життя та формують полікультурні співтовариства. Освіта не може бути відокремлена від цих умов, адже вона віддзеркалює процеси, які відбуваються в суспільстві. На початку ХХІ сторіччя не виникає сумніву в актуальності освіти у полікультурному середовищі, її гідному місці в теорії й практиці виховання підростаючих поколінь, необхідності активної розробки й уточненні цілей, задач, функцій, змісту, технологій цього важливого компонента загальної освіти українськими фахівцями. Головне полягає в тому, що в силу вікових особливостей молоде покоління не має необхідних знань, що дозволяють із достатньою глибиною розуміти сучасні етнопроблеми, не має загальної культури і психологічної готовності до участі в них, у той же час молоді люди не відчують тієї гостроти ворожості і непримиренності до людей інших національностей, що часом виникають у дорослого покоління.

На конференції "Діалог культур і духовний розвиток людини" в 1995 році було запропоновано ввести в Україні кодекс міжнаціонального спілкування. Складовими цього кодексу мали бути такі положення: пізнай самого себе; будь чутливим до цінностей, вірувань іншої культури; не будь етноцентричним; стався до інших культур з такою ж повагою, як до своєї; не суди про цінності інших культур, керуючись лише власними цінностями. намагайся зрозуміти культурну основу чужих цінностей; розумій, що кожна культура, якою б вона не була, має що запропонувати світу; водночас немає культур, які б мали монополію на всі аспекти життя... [Єрмаков 2002: 64] Це лише окремі, базові цінності зазначеного кодексу, які слід утверджувати у вищій школі.

Навчання молодих людей культурному діалогу припускає поетапні дії: перший етап - накопичення фактів про окремі народи; другий етап - порівняльний аналіз традицій родинних і суміжних народів; третій етап - узагальнення досвіду виховання народів, що проживають на тій або іншій конкретній території. Мається на увазі розкриття соціально-психічного змісту народних традицій, визначення способів передачі підростаючому поколінню цінностей попередніх поколінь, включення в творчу діяльність, знання духовної культури свого етносоціуму. Усе це сприяє зародженню інтересу молодих людей до традицій і культури інших народів, сприяє розвитку неповторної, творчої, самостійної і гуманної особистості.

У полікультурному суспільстві кожен індивід фактично структурований залежно від притаманних йому ознак, попри численні запозичення з інших культур. Така структурованість містить когнітивний елемент (мова, знання, вірування), нормативний (цінності, стандарти), емоційний (типи поведінки, звичаї, спосіб життя), соціо-структурний (належність до груп, класів, асоціацій, наявність юридичного, політичного і професійного статусу). Це свідчить про те, що індивід не є культурно гомогенним, а може належати одночасно до кількох культур. Метою полікультурної освіти є розробка освітньої політики, програм підготовки фахівців, змісту освіти, установа психологічного і морального клімату відносин між усіма учасниками освітнього процесу на всіх його рівнях, при яких кожен студент, незалежно від кольору шкіри, розрізу очей, етнічного походження, фізичних і розумових рис, статі, вікових, релігійних, політичних, класових, мовних відмінностей, мав би всі необхідні можливості для свого інтелектуального, соціального і психологічного розвитку. [Дзюба 2008: 112]

Американський фахівець в області полікультурної освіти С. Ньюто вважав: "Культура може розумітися як постійно мінливі ціннісні орієнтації, традиції, соціальні і політичні відносини, світогляди, які створені групою

людей, зв'язаних разом комплексом факторів, що можуть включати загальну історію, географічне положення, мову, соціальний клас і/або релігію".

У психологічній літературі описані чотири типи індивідуального реагування людей на ситуацію міжкультурної взаємодії:

- "Перехід" - повне відкидання людиною власної культури і прийняття нової особливо в тому випадку, якщо нова культура має більш високий статус. Людина як би поглинається, асимілюється іншою культурою, поступово засвоює її цінності, звичаї, мову і культурно не відрізняється від більшості.

- "Шовінізм" - ігнорування чужої культури на користь власної, заперечення впливу іншої культури в перебільшених формах, аж до войовничого націоналізму.

- "Маргінальний синдром" - коливання людини між двома культурами, у жодній з яких вона не відчуває себе "вдома". На думку дослідників, така людина знаходиться як би на "грані" двох культур, будучи не в змозі ідентифікуватися з жодною з них. У такій ситуації індивід виявляється нездатним задовольнити протилежні вимоги відповідних референтних груп, що веде до серйозних порушень адаптації і росту психологічної напруги.

- "Посередництво" - припускає здатність людей синтезувати свої різні культурні ідентичності, стаючи при цьому полікультурними особистостями, які успішно устанавлюють зв'язки між різними культурними системами.

Процес ідентифікації в сучасному полікультурному суспільстві відбувається на перехресті численних мереж динамічних взаємозв'язків і впливів, посилені політичними рухами та мас-медіа за допомогою новітніх інформаційних технологій.

Більшість учених сходяться на тому, що полікультурна освіта означає орієнтацію на формування особистості з глобальним мисленням, у всій багатогранній повноті інтелектуального, культурного, психологічного і

соціального розвитку.

Ми вважаємо, що головними цілями полікультурної освіти повинні бути: 1) задоволення освітніх запитів представників усіх етносів, 2) підготовка людей до життя в поліетнічному соціумі. Це обумовлює ряд конкретних педагогічних задач, а саме:

- глибоке і всебічне опанування історією та культурою свого народу;
- формування уявлення про розмаїття культур в Україні і світі, розуміння і внутрішнього прийняття рівноправності народів і рівноцінності їхніх культур, виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей як чинника поступального розвитку світової цивілізації й самореалізації особистості; виховання позитивного ставлення до культурних розходжень, що забезпечують прогрес усього людства і сприяють самореалізації окремої особистості;
- створення умов для інтеграції студентів у культури інших народів;
- розвиток умінь і навичок продуктивної взаємодії з носіями різних культур;
- виховання в душі миру; розвиток етнотолерантності;
- формування усвідомлених позитивних ціннісних орієнтацій особистості стосовно культурної спадщини України;
- виховання поваги до історії і культури інших народів: створення полікультурного середовища як основи для взаємодії особистості з елементами інших культур;
- формування здатності студента до особистісного культурного самовизначення.

Реалізація полікультурної освіти висуває необхідність розробки програми підготовки студента як посередника між культурами різних народів, організатора міжкультурної комунікації. Очевидно, що важливими:

компонентами освіти в умовах багатокультурного світу і поліетнічного українського суспільства повинні стати:

- знання студентом задач, основних ідей, понять полікультурної освіти;
- культурологічні, етноісторичні, етнопсихологічні знання, що дозволяють усвідомити різноманіття сучасного світу і специфіку культурних проявів на рівні особистості, групи, соціуму, забезпечити розуміння важливості культурного плюралізму для особистості й суспільства;
- уміння виділяти або вносити в зміст вищої освіти ідеї, що відбивають культурне різноманіття світу, країни, етнічної групи;
- уміння організувати навчальний процес як діалог носив різних культур у часі і просторі. [Макаєв 2009: 10]

Полікультурна освіта — це не який-небудь новий тип або вид навчання. Це визначені принципи, за якими необхідно організувати освітні стандарти, а також навчально-виховний процес студентів. Полікультурна освіта рятує від культурної неграмотності, від стереотипів і упереджень, виступає проти замовчування "незручних" питань.

Проблему впровадження полікультурної освіти координують на міжнародному рівні різноманітні форуми та організації: ЮНЕСКО, Рада Європи, Міжнародне бюро освіти тощо. З утвердженням принципів гуманізму людство намагається знайти способи мирного врегулювання конфліктів, що й стало підставою для ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН в 1999р. Декларації і програми дії у галузі культури миру, яка повинна спиратися на принципи свободи, справедливості й солідарності та розв'язання проблем за допомогою діалогу і переговорів, де кожна людина має можливість повною мірою користуватися всіма правами й засобами, щоб брати участь у процесі розвитку свого суспільства [6].

Вищі навчальні заклади повинні забезпечувати можливості для входження особистості у світовий освітній простір, формуючи ціннісні

орієнтири життєвих перспектив у душі миру, прав людини, демократії, терпимості і соціальної гармонії, актуалізуючи прихильність здоровому способу життя, збереженню і популяризації всесвітньої спадщини, володінню мовами.

Література

Єрмаков, І.Г.: Наше завдання сьогодні - перетворити школу у школу діалогу культур // Педагогіка толерантності. - 2002. - № 4 (22). - С. 63-64.

Дзюба, В.І.: Соціально-педагогічні основи формування гуманістичних ціннісних орієнтацій студентської молоді // Дзюба В.І. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. - Київ, 1994. - 225 с.

Макаев, В.В.: Поликультурное образование — актуальная проблема современной школы / Макаев В.В., Малькова З.А., Супрунова Л.Л // Педагогика. -2009.-№4.-С. 3-10.

Summary

The article describes multicultural education as an essential part of modern general education, its aims and specific components, principles of multicultural education in higher educational establishments.

Key words: multicultural education, higher educational establishments.